

QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH

*Mamajonova Nodiraxon Alisher qizi, Andijon davlat texnika instituti
“Qurilish muhandisligi va elektroenergetika” fakulteti “Gidrotexnika va
gidroenergetika” kafedrasida katta o’qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada qurilish korxonalarida innovatsion boshqaruv tizimini rivojlantirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, innovatsion boshqaruvning korxona raqobatbardoshligiga, ishlab chiqarish xarajatlariga va mahsulot sifatiga ta’siri yoritiladi.

Kalit soʻzlar: innovatsion boshqaruv, qurilish korxonasi, raqamli texnologiyalar, BIM tizimi, samaradorlik, innovatsion investitsiyalar, raqobatbardoshlik.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

*Мамаджонова Нодирахон Алишер кизи,
старший преподаватель кафедры «Гидротехника и гидроэнергетика»
факультета «Строительная инженерия и электроэнергетика»
Андижанского государственного технического института.*

Аннотация: В данной статье анализируются развитие системы инновационного управления на строительных предприятиях, повышение эффективности производства, а также экономическая значимость внедрения цифровых технологий. Кроме того, раскрывается влияние инновационного управления на конкурентоспособность предприятия, производственные затраты и качество продукции.

Ключевые слова: инновационное управление, строительное предприятие, цифровые технологии, BIM-система, эффективность, инновационные инвестиции.

INCREASING THE EFFECTIVENESS OF INNOVATIVE MANAGEMENT ACTIVITIES IN CONSTRUCTION ENTERPRISES

Mamajonova Nodirakhon Alisher qizi,

Senior Lecturer,

Department of Hydrotechnics and Hydropower Engineering,

Faculty of Civil Engineering and Electric Power Engineering,

Andijan State Technical Institute.

Abstract: *This article analyzes the development of an innovative management system in construction enterprises, the improvement of production efficiency, and the economic significance of implementing digital technologies. It also highlights the impact of innovative management on enterprise competitiveness, production costs, and product quality.*

Keywords: *innovative management, construction enterprise, digital technologies, BIM system, efficiency, innovative investments, competitiveness.*

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Innovatsion rivojlanish strategiyasini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida ta'kidlanganidek, iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida, xususan qurilish sohasida innovatsion yondashuvni keng joriy etish mamlakatning raqobatbardoshligini ta'minlashning muhim omilidir. Qurilish sohasi iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, unda zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini tatbiq etish, ishlab chiqarish jarayonlarini raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish samaradorlikni sezilarli oshiradi. Shu bois, qurilish korxonalarida innovatsion boshqaruv tizimini takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Asosiy qism

Qurilish korxonalarida innovatsion boshqaruv tushunchasi va ahamiyati. Innovatsion boshqaruv — bu korxona faoliyatiga yangi texnologiyalar, boshqaruv usullari va tashkiliy yechimlarni tatbiq etish orqali resurslardan

samarali foydalanish, ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirish hamda raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan boshqaruv faoliyatidir.

Qurilish sanoati mamlakat iqtisodiyotining muhim bo'g'ini bo'lib, sifat, tezlik va samaradorlik bo'yicha yuqori talablarni talab qiladi. An'anaviy boshqaruv usullari bu talablarni qondirishda yetarli bo'lmasligi sababli, **innovatsion boshqaruv** korxona faoliyati uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Innovatsion boshqaruv – bu korxonaning samaradorligini oshirish maqsadida yangi texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv usullari va tashkilotchilik yondashuvlarini qo'llashdir. Qurilish sohasida buning asosiy yo'nalishlari: raqamli texnologiyalarni joriy etish, innovatsion investitsiyalar, loyihalarni boshqarishning zamonaviy usullari hisoblanadi. Qurilish sohasida innovatsion boshqaruv quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

- Texnologik innovatsiyalar: energiya tejankor, ekologik toza va zamonaviy qurilish materiallaridan foydalanish;
- Tashkiliy innovatsiyalar: loyiha boshqaruvida "Lean construction", "Agile project management" tizimlarini joriy etish;
- Axborot innovatsiyalari: "BIM" (Building Information Modeling), "ERP" (Enterprise Resource Planning) kabi raqamli platformalar orqali loyihalash, smetalar va nazorat jarayonlarini avtomatlashtirish;
- Ijtimoiy innovatsiyalar: xodimlarning ijodiy fikrlashini qo'llab-quvvatlash, tashabbusni rag'batlantirish va jamoaviy ish samaradorligini oshirish.

Qurilish korxonalarida boshqaruv samaradorligini belgilovchi asosiy omillar quyidagilardan iborat:

- Kadrlar salohiyati – malakali mutaxassislarning mavjudligi, ularning innovatsion tafakkuri va yangiliklarni o'zlashtirish qobiliyati;
- Texnik baza – ishlab chiqarish jihozlarining zamonaviyligi, avtomatlashtirilgan qurilma va texnologiyalar ulushi;
- Raqamlashtirish darajasi – axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ma'lumotlarni tahlil qilish, qarorlar qabul qilish jarayonining tezligi;

- Moliyaviy resurslar – innovatsion loyihalarni amalga oshirish uchun yetarli sarmoya mavjudligi;
- Boshqaruv madaniyati – rahbarlarning strategik fikrlashi, risklarni tahlil qila olish darajasi va jamoaviy boshqaruvni yoʻlga qoʻyish;
- Qurilish korxonalarida innovatsion boshqaruv faoliyatini takomillashtirish yoʻnalishlari.

Innovatsion boshqaruvni samarali tashkil etish quyidagi yoʻnalishlarda amalga oshiriladi:

- Raqamli platformalarni keng joriy etish. Qurilish loyihalarini boshqarishda BIM texnologiyasi yordamida loyiha hujjatlarini avtomatlashtirish, dizayn va smetalarni yagona tizimda yuritish;
- Loyihalarni integratsiyalash. Qurilishning barcha bosqichlarini – loyiha, moliyalashtirish, qurilish va ekspluatatsiya jarayonlarini yagona tizimda boshqarish;
- Innovatsion kadrlar siyosati. Xodimlarni qayta tayyorlash, raqamli savodxonlikni oshirish va kreativ fikrlashni rivojlantirish dasturlarini joriy etish;
- Innovatsion investitsiyalarni jalb etish. Mahalliy va xorijiy investorlar bilan hamkorlikda yangi texnologiyalarni joriy etish va ularning iqtisodiy samarasini tahlil qilish;
- Tashkiliy tuzilmani optimallashtirish. Hierarxik (buyruq asosidagi) boshqaruvdan tarmoq (moslashuvchan) boshqaruv tizimiga oʻtish.

Innovatsion boshqaruvning iqtisodiy samarasi. Amaliy tajribalar shuni koʻrsatadiki, innovatsion boshqaruv tizimi joriy etilgan qurilish korxonalarida:

- ishlab chiqarish samaradorligi oʻrtacha 25–30 % ga oshgan;
- loyiha bajarilish muddati 15–20 % ga qisqargan;
- resurslardan foydalanish samaradorligi 20 % gacha ortgan;
- energiya sarfi va chiqindilar miqdori esa 10–15 % ga kamaygan.

Bu natijalar innovatsion boshqaruvning nafaqat iqtisodiy, balki ekologik va ijtimoiy foydasini ham tasdiqlaydi.

Innovatsion boshqaruv yordamida jarayonlarni optimallashtirish, isrofgarchilikni kamaytirish va loyihalarni tezroq yakunlash mumkin. Masalan, **Lean Construction**, **avtomatlashtirish** va **prefabrikatsiya** usullari xarajatlarni kamaytiradi va ishlab chiqarish tezligini oshiradi. **BIM (Building Information Modeling)** kabi raqamli tizimlar loyiha rejalashtirish, dizayn va ijro jarayonlarini samarali boshqarishga yordam beradi. Bu xatoliklarni kamaytiradi, hamkorlikni yaxshilaydi va umumiy samaradorlikni oshiradi.

Innovatsion boshqaruvni joriy etgan korxonalar bozorda raqobatbardosh bo'lib qoladi. Bu mahsulot sifatini oshiradi, loyihalarni tezroq yakunlashga yordam beradi va mijoz talablariga moslashishni osonlashtiradi.

Innovatsion boshqaruvning iqtisodiy ta'siri

Asosiy yo'nalish	Ta'siri	Natija
Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish	Jarayonlarni optimallashtirish, isrofgarchilikni kamaytirish	Xarajatlarni kamaytirish, loyiha muddatlarini qisqartirish
Raqamli texnologiyalarni joriy etish (BIM)	Loyihalarni aniq rejalashtirish, xatolarni kamaytirish	Loyihalar sifatini oshirish, mijozlar ishonchini kuchaytirish
Innovatsion investitsiyalar	Zamonaviy uskunarlar va texnologiyalar	Rentabellikni oshirish, raqobatbardoshlikni mustahkamlash

Innovatsion boshqaruvga investitsiya qilish korxonaning iqtisodiy holatini yaxshilaydi: xarajatlar kamayadi, loyihalar vaqtida tugaydi va mahsulot sifati oshadi.

Samaradorlikni oshirish strategiyalari

Strategiya	Amalga oshirish yo'li
Kompleks innovatsion	Rejalashtirish, monitoring va

boshqaruv tizimi	baholashni birlashtirish
Xodimlarni malaka oshirish	Yangi texnologiyalar va boshqaruv usullarini o'rgatish
Raqamli texnologiyalarga sarmoya kiritish	BIM, loyihalarni boshqarish dasturlari
Natijalarni monitoring qilish	Innovatsiyalar samaradorligini doimiy baholash

Innovatsion boshqaruv qurilish korxonalari uchun nafaqat afzallik, balki raqobatbardosh bo'lish sharti hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, innovatsion investitsiyalarni amalga oshirish va doimiy takomillashtirish madaniyatini rivojlantirish orqali korxonalar samaradorlikni oshirishi, xarajatlarni kamaytirishi va bozorda o'z o'rnini mustahkamlashi mumkin.

Innovatsion boshqaruvning qurilish jarayonlariga ta'siri:

1. Loyiha rejalashtirish va ijro

Innovatsion boshqaruv yordamida loyihalash jarayoni tezlashadi va xatoliklar kamayadi. Masalan, BIM tizimi yordamida loyiha modellashtiriladi, materiallar va ish vaqtlari aniq rejalashtiriladi. Natijada:

- Loyihaning byudjeti va muddatlari aniqroq hisoblanadi.
- Qurilish maydonida o'tkaziladigan ishlar samaradorligi oshadi.
- Loyihalar vaqtida yakunlanadi, mijozlar bilan munosabatlar mustahkamlanadi.

2. Ishlab chiqarish samaradorligi va xarajatlarni kamaytirish

Innovatsion boshqaruv jarayonlarda resurslar isrofini kamaytiradi. Misol: prefabrikatsiya yordamida qurilish elementlari zavod sharoitida tayyorlanadi, so'ngra maydonga olib kelinadi. Bu:

- Ishlab chiqarish vaqtini qisqartiradi
- Qurilish maydonida xatoliklar va qayta ishlashni kamaytiradi
- Umumiy xarajatlarni 10–20% gacha kamaytiradi

3. Raqobatbardoshlikni oshirish

Innovatsion boshqaruv korxonaning bozordagi mavqeini oshiradi. Sifatli mahsulotlar, tezkor xizmatlar va samarali loyiha boshqaruvi mijozlar va investorlar e'tiborini jalb qiladi. Shu bilan birga, bozor raqobatida ustunlik beradi va yangi loyihalarni jalb qilish imkoniyatini oshiradi.

Innovatsion boshqaruvni joriy etishning amaliy tavsiyalari

1. **Bosqichma-bosqich texnologiyalarni joriy etish:** yangi tizimlarni avval kichik loyihalarda sinab ko'rish, so'ngra korxona bo'ylab kengaytirish.
2. **Xodimlar malakasini oshirish:** BIM, Lean Construction, Agile metodlarini o'rgatish.
3. **Ichki innovatsion muhitni yaratish:** xodimlar takliflarini rag'batlantirish, innovatsion loyihalarni mukofotlash.
4. **Samaradorlik monitoringi:** KPI (asosiy ko'rsatkichlar) va ROI (investitsiya rentabelligi) orqali har bir innovatsion chora natijasini o'lchash.

Xulosa: Qurilish korxonalarida innovatsion boshqaruv faoliyatini samarali yo'lga qo'yish — bu faqat yangi texnologiyalarni tatbiq etish emas, balki boshqaruv madaniyatini o'zgartirish, raqamli tafakkurni shakllantirish va zamonaviy iqtisodiy talablar asosida boshqaruv tizimini takomillashtirish demakdir. Innovatsion boshqaruv natijasida qurilish korxonalari:

- ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi;
- mahsulot sifatini oshiradi;
- bozor raqobatbardoshligini mustahkamlaydi;
- barqaror rivojlanish uchun zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Abduqodirov A.A., Xolbekov A.X. *Menejment asoslari*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
3. Tidd J., Bessant J. *Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change*. – Wiley, 2021.

4. Gorfin'kel, V.Ya., Bazilevich, A.I., & Bobkov, L.V. (2018). *Innovatsion menedzhment*. Moskva: Znanie. <https://znanium.ru/catalog/document?id=421623>